

ANGLEŠKI GEOGRAFI PRED 40 LETI V SLOVENIJI

PAVEL KUNAVER

Velike spremembe v Evropi, posebno na Balkanu, po prvi svetovni vojni so med angleškimi geografi vzbudile veliko zanimanja. Miss Copeland, lektorica angleškega jezika na naši univerzi in velika ljubiteljica naših gora, je navezala stike z angleško geografsko družbo Le Play Society (imenovana po francoskem geografu Le Playu). Na njeno pobudo so društveni vodje A. Davis, Miss Tatton in H. W. Howard v avgustu leta 1932 pripeljali v Slovenijo okoli 30 svojih članov, da bi spoznali in proučili del naše dežele. Način njihovega proučavanja bi v glavnem lahko označili s »Human side of geography« – človekovo življenje in gospodarstvo v nekem okolju. Tistikrat smo si v glavnem določili za proučevanje Solčavo z okolico – se pravi od grebenov Kamniških planin do Olševe. »Smo« pomeni, da smo z Angleži sodelovali: Miss Copeland kot turistična vodnica, njen pomočnik dr. Boris Kermavner in jaz kot geograf. Naselili smo se v hotelu v Logarski dolini in v skupinah vsak dan dva tedna odhajali na delo, oziroma na izlete. Pri tem so spoznali poleg lepote tega skrajnega dela Gornje Savinjske doline mnoge podrobnosti. Skupine so se vračale z bogatimi zapiski vsega, kar so videle in doznale v naravi, vaseh, hišah, gospodarskih poslopih, na njivah, pašnikih in gozdovih, čebelnjakih. Seveda so imeli z ljudmi dolge pogovore o načinu gospodarjenja in življenja v trdi prirodi, o uspehih in neuspehih, težavah in o sreči. Vse jih je zanimalo. Po večerji je vsak večer sledilo predavanje vodij skupin in posameznih strokovnjakov, posebno dr. Stampa, Davisa, Howarda in drugih. Tudi mi smo povedali svoje in pojasnjevali, kolikor smo mogli in znali. Priznam pa, da smo se ob tem tako podrobnem delu tudi mi Slovenci marsikaj naučili, predvsem, kako se prijetno lahko poveže tudi s koristnim spoznavanjem podeželja.

Po svojih potih je hodil Mr. Chase, ki je v tem kratkem času spoznal, proučil in sestavil seznam z nad 600 rastlinami tega področja.

Posamezniki so seveda neutrudno fotografirali, a ne samo lepote pokrajine, ampak tudi naselja v celoti in posamezno, ljudi od starega župnika preko narodne noše, domačinke z otroki, žensko s tovorom moke, ko gre visoko v gore (Sv. Duh), prevažanje lesa z žage in sena, ljudi pred borno hišico, staro kuhinjo, znamenja ob potih, hribovsko naselje, planšarske kočice, stare pastirske stavbe na Veliki Planini (manjša skupina je šla tudi tja), novih gozdnih nasadov, riže za spuščanje hlodov s planin, žage, domačega glasbenika na citre, do znamenite Potočke zijalke na Olševi, ki jo je odkril profesor dr. Brodar. Drugi so se vračali s podrobnimi načrti kmečkih hiš, gospodarskih poslopij, z razporeditvijo rastlinstva na vrtovih in njivah ter glavnih drevesnih vrst v gozdovih Logarske doline, z načrti o uporabi tal okoli posestev in vasi, statistikami idr.

Tako se je nabralo ogromno gradiva, ki so ga zbrali in zbrale – več je bilo žensk – v tem kratkem času, čeprav je bilo vmes le malo mladih ljudi.

Drugo polovico avgusta smo v glavnem preživeli ob enakem delu v Kranjski gori, kjer smo bili deloma nastanjeni v hotelu Erika, deloma v vasi, ker se hotelska uprava ni držala pogodbe, da bi mogli biti vsi skupaj v enem poslopiju. To pa je zavrlo skupinsko delo. Lepota pokrajine pa je odškodovala goste, saj so se vsi povzpeli na lažje dostopne višine. Izrabili smo tudi priložnost za skok čez mejo. Tako smo šli tudi na Klanjska jezera pod Mangrtom pa v Postojnsko jamo ter v Rakov Škocijan, takrat še onstran meje v Italiji.

V Rakovem Škocijanu nas je dosegla noč in preko meje smo morali kar na celem v trdi noči in mimo številnih zased. Zvijača mi je pomagala. Moške sem v koloni razporedil zadaj, ženske pa spredaj in z močno acetilenko osvetljeval krila. Tako ni

bilo treba pojasnjevanja, ker so se straže oglasile: »O donne! Avanti!« Pozno ponoči smo srečno prišli čez mejo in se javili pri naših. V Planini pa je le nekaj ženskih članov našlo počitek v posteljah; vsi drugi pa so sladko pospali na senu, kar je bil poseben dogodek zanje.

Rezultat prve ekskurzije Le Play Society k nam, je bila lepa publikacija Slovene Studies, ki obsega 70 strani s štirimi glavnimi članki: I. Fizične posebnosti pokrajine, II. Etnografija, III. Naselja, IV. Struktura družbe, in še poseben dodatek o vegetaciji. Publikacija ima 35 fotografskih prilog in 14 risb ter je v Angliji mnogo pripomogla, da se je zanimanje za Slovenijo povečalo.

Le Play Society je še večkrat prihajala k nam po en mesec na leto. Kot sodelavec sem jo spremljal na štirih posebno zanimivih obiskih, dvakrat v Bohinju s krajšimi izleti na klasični kras in v Trst, potem na Plitvička jezera s proučevanjem širšega področja te zanimive pokrajine in z izleti do Senja ter v zahodno Bosno; pa še v Črna goro. Ta zadnja velika ekskurzija je bila posebno bogata in naporna. Črna gora mimo Cetinja in Kotora še ni dosti vedela o turizmu. Štirinajst dni smo bivali in delali v še popolnoma primitivnem Žabljaku, stanovali pri domačinih – in morali plačati stroške za stanovanje in prehrano – orožniški postaji. To je vzbudilo med ljudmi kar nevarno razburjenje. V preostalem času pa smo prepotovali to čudovito deželo od Trebinja v Hercegovini do kanjona Tare, mimo Durmitorja, Nikšiča do samostana Ostrog, pa dalje čez Čakor planino, od koder so gostje navdušeno strmeli na divje Prokletije, skozi Rugovo sotesko v staroslavno Peč, pa v prekrasne Dečane – in nazaj skozi Andrijevico v starinsko Podgorico (danes Titograd) pa še na plovbo med bajno bogato ptičjo favno po Skadarskem jezeru, v Cetinje, v Budvo, na Lovčen in v Kotorski zaliv. Gostje so bili nenavadno navdušeni nad divjostjo, lepoto, samoto in nedotaknjenostjo dežele. V Metohiji so moje podjetne Angleže, ki so sami odhajali na ekskurzije na gore ob Albaniji, predvsem svarili, da ne smejo domačim Albancem pokazati zlatih zob ali pa revolver, čaka jih smrt. No, vsi so se vendarle srečno in prepolni globokih vtisov vrnili iz samotnih gora.

Pri teh ekskurzijah je posebno vneto sodeloval profesor dr. A. E. Moodie iz Londona, ki je kmalu po drugi svetovni vojni zopet pripeljal v novo Jugoslavijo veliko skupino geografov. Takrat smo se naselili v Mostu na Soči in se posvetili enakemu študiju odnosov med človekom in pokrajino – tja do Kobarida in z obveznim obiskom Triglava. Dr. Moodie je izredno vzljubil našo zemljo in ljudi; s svojimi geografskimi deli je vzbudil mnogo zanimanja za Slovenijo in Jugoslavijo sploh. Že pred dvema letoma se je po nekajletnem bivanju in predavanju na ameriških univerzah bolan vrnil v domovino in prezgodaj umrl. Značilno za njegovo ljubezen do Slovenije je, da je svojo hišico v kraju Virginia Water-Surrey v južni Angliji imenoval »Carniola«.

VODNI SLAP V SEVERNI STENI

MITJA KOŠIR

Fičko brzi po lepi asfaltni cesti proti Courmayeuru in zdajci se za ostrim ovinkom na koncu doline pokaže visoka gora. Njena južna ostenja se bleščijo v opoldanskem soncu in se razkazujejo v vsej svoji prostranosti in lepoti. Brenva in Freneyi, dve leti je že minilo od takrat, ko smo tam gori doživljali najlepše trenutke v svojem alpinističnem življenju. Kje je že to, danes pa greva z Marjanom v goste k Beli gori z drugimi, nič manj lepimi načrti.

Fičko zapelje mimo zapornice pred predorom. Na hitro plačamo takso in izginemo v notranjost gore. Ko zopet zagledamo luč dneva na drugi strani, se nam odpre pogled na znano dolino. Okolica in mesto me spominjata na dneve, ki sem jih v